

Голас Рафзімы

№ 35 (1399) ВЕРАСЕНЬ 1975 г. ВІДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ ГОД ВІДАННЯ 20-ТЫ ЦАНА 2 КАП.

ВЯЛІКАЯ ЛІТАРАТУРА ДЛЯ МАЛЕНЬКІХ ЧЫТАЧОЎ

Валянцін ЛУКША,
пісьменнік.

Ілюстрацыі мастачкі Наталлі ПАПЛАУСКАЙ да беларускіх казак.

МАСТАЦТВА для падрастаючага пакалення і дзіцячая літаратура карыстаюцца ў сацыялістычным грамадстве асаблівай пвагай. І гэта натуральна: дзеці — будучыня краіны. Дбаючы пра развіццё дзіцячай літаратуры, Максім Горкі разумее важнасць уплыву яе на фарміраванне характару маленькага грамадзяніна. Ён гаворыў: «Усім добрым ва мне я абавязаны кнігам». Яшчэ ў першыя гады Савецкай улады ён назваў дзіцячую літаратуру «асобай дзяржавай» у кніжным свеце. Вялікі пісьменнік неаднаразова падкрэсліваў, што для дзяцей трэба пісаць гэтак жа, як для дарослых, толькі яшчэ лепш.

Сёння ў савецкай краіне кнігі для дзяцей на пяцідзесяці мовах народаў

СССР друкуюць больш за сто выдавецтваў. Штогод выпускаецца каля трох тысяч назваў кніг агульным тыражом 350 мільёнаў экзэмпляраў. Усяго ж за гады Савецкай улады для юнага чытача выпушчана прыкладна шэсць мільярдаў кніг — амаль па дзве на кожнага жыхара планеты. Менавіта таму нашу краіну называюць самай чытаючай у свеце.

Савецкая дзіцячая літаратура ўвабрала ў сябе самыя прагрэсіўныя ідэалы і гуманістычную накіраванасць лепшых класікі, твораў айчынай і сусветнай мудрасці народа. Наша грамадства вылучыла задачу выхавання дзяцей на лепшыя пачаткі першых па важнасці месці. Іх трэба выхаваць перакананымі будаўнікамі камуністычнага заўтра, далучыць да працы, да ведаў.

Не адваргаючы культурнай спадчыны мінулага, твораў Аляксандра Пушкіна, Льва Талстога, Шарля Перо, братаў Грым, Ханса Крысціана Андэрсена, фальклору, савецкія пісьменнікі Сяргей Міхалкоў, Карней Чукоўскі, Агнія Барто, Сямуіл Маршак, Аркадзь Гайдар, Янка Маўр, Уладзімір Дубоўка і іншыя стварылі кнігі, вартыя самага патрабавальнага маленькага чытача. У іх творах знайшлі адлюстраванне падзеі глыбокай даўніны і стваральная праца нашага народа, подзвігі ў гады грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў. Яны абуджалі і абуджаюць здаровую фантазію, узбагачаюць асобу. Кнігі гэтых аўтараў неаднаразова выдаваліся за рубяжом і, як і ў нас, карыстаюцца там вялікай і заслужанай папулярнасцю.

[Заканчэнне на 7-й стар.]

УЛАСНАЯ ДУМКА ПРА САВЕЦКІ САЮЗ

«Очарованные землей отцов»

стар. 4.

ДРУГАЯ СУСВЕТНАЯ ВАЙНА ЗАКОНЧЫЛАСЯ ПАПІСАННЕМ АКТА АБ КАПІТУЛЯЦЫІ МІЛІТАРЫСЦКАЙ ЯПОНІІ

«Финал второй мировой войны»

стар. 5, 6.

РЭДАКЦЫЯ ЗАКОНЧЫЛА ДРУКАВАЦЬ АРТЫКУЛ КАНДЫДАТА ФІЛАЛАГІЧНЫХ НАВУК А. КРЫВІЦКАГА АБ ДАСЯГНЕННЯХ БЕЛАРУСКАЙ ЛІНГВІСТЫКІ

«Беларуская мова і мовазнаўства на сучасным этапе»

стар. 6.

ПРАМЫСЛОВАСЦЬ ВЫКАНАЛА ПЯЦІГОДКУ

Цэнтральнае статыстычнае ўпраўленне паведаміла: працоўныя Беларусі датэрмінова завяршылі дзевятую пяцігодку па агульнаму аб'ёму вытворчасці. На 1 жніўня 1975 года прыстой прамысловай прадукцыі склаў 58 працэнтаў супраць 53—56 працэнтаў, якія былі ўстаноўлены на 1971—1975 гады. Дырэктывамі XXIV з'езда КПСС. Па большасці відаў вырабаў дасягнуты ўзровень вытворчасці, прадугледжаны на апошні год пяцігодкі. Прадукцыйнасць працы вырасла на 40 працэнтаў. Датэрмінова выкананы абавязальствы па выпуску тавараў народнага ўжытку, звыш заданняў выпусчана прадукцыі на адзін мільярд рублёў.

Гэта навіна радуе кожнага з нас. І таму сёння вярта нагадаць тое, што пісала наша газета ў пачатку пяцігодкі. У нумары дзевятым за сакавік 1971 года было сказана:

«У няўхільнасць нашага прагрэсу вераць мільёны. А тым, хто яшчэ сумняваецца, мы можам сказаць: прыязджайце да нас праз пазы год. Мы вам пакажам нафтаперапрацоўчы завод у Мазыры, завод аўтаматычных ліній у Баранавічах, завод электрарухавікоў у Лунінцы, камвольна-прадзільную фабрыку ў Слоніме... Іх пакуль няма, яны толькі ў праекце Дырэктывы. Але яны абавязкова будуць. Бо што ў нас задумана — будзе зроблена».

Аптымізм спраўдзіўся. Сёння ў паведамленні ЦСУ мы чытаем, што ў рэспубліцы пабудаваны і ўведзены ў эксплуатацыю 77 буйных прамысловых прадпрыемстваў, сярод якіх Беларускі шынны камбінат, Мазырскі нафтаперапрацоўчы завод, Баранавіцкі завод аўтаматычных ліній, Магілёўскі камбінат шайковых тканін і шэраг іншых.

Аптымізм савецкіх людзей не галаслоўны, ён грунтуецца на вялікай жыццяздольнасці і дынамічнасці сацыялістычнага ладу, які дазваляе няўхільна развіваць усе галіны эканомікі. Наша эканоміка не плавае па зыбкіх хвалях рынчаванай стыхіі, якія могуць лёгка паддавацца штэрмавым вятрам крызісаў і бязлітасным бурям інфляцыі. Курс развіцця савецкай эканомікі вызначае навукова абгрунтаваны народнагаспадарчы план.

Маючы на руках гэты план, партыйныя, савецкія і гаспадарчыя органы наладжваюць выкананне яго. Дырэктывы зверху спалучаюцца з ініцыятывай знізу, з імкненнем шырокіх мас працаўнікоў як найлепш выканаць намечанае, таму што пяцігадовыя планы адпавядаюць іх карэнным жыццёвым інтарэсам. У працоўных калектывах узнікае сацыялістычнае спаборніцтва за перавыкананне планавых заданняў, за вышэйшую прадукцыйнасць, лепшую якасць працы, за эканомію і беражлівасць. А гэта значыць, што народнагаспадарчы план грунтуецца не толькі на матэрыяльным забеспячэнні, але і на волі народа, актыўнасці працаўнікоў, іх асабістай зацікаўленасці ў выніках сваёй працы.

Вось чаму, у жніўні, калі пяцігодка яшчэ не закончылася, ЦСУ паведаміла, што Беларусь дабілася выдатных поспехаў, датэрмінова выканаўшы планавыя заданні. Аб'ём прадукцыі машынабудавання, напрыклад, павялічыўся ў 1,8 раза, прыборабудавання і радыёэлектронікі — у 2,3 раза, хіміі і нафтахіміі — больш чым у 2 разы. За гады пяцігодкі створана 540 узораў новых тыпаў машын і абсталявання, асвоена серыйны выпуск больш чым 1 100 новых відаў вырабаў, у тым ліку аўтамабілі-самазвалы грузпадымальнасцю 75 тон, 20-тонныя аўтапазавы, 80-сільныя трактары, электронна-вылічальныя машыны трэцяга пакалення. Палепшылася якасць прадукцыі.

Працоўныя калектывы больш чым 500 прадпрыемстваў і вытворчых аб'яднанняў рэспублікі выканалі пяцігадовы план.

Добрыя поспехі ў працаўнікоў сталіцы рэспублікі. Пяцігадовы план па тэмпах росту прамысловай вытворчасці і прадукцыйнасці працы мінчане выканалі за 4 гады.

Суайчыннікі, якія ў гэты час прыязджаюць да нас з заходніх краін, на ўласныя вочы пераконваюцца ў тым, што жыццё рэспублікі, як і ўсяго Савецкага Саюза, вызначаецца няўхільным прагрэсам, ростам народнага дабрабыту. Яны бачаць аптымістычны настрой людзей, якія ўпэўнены, што заўтра ў нас будзе лепш, чым было ўчора. А самі госці ў гэты ж час расказваюць, як эканоміка капіталістычных краін задыхаецца ў цісках крызісу, як растуць цэны, як павялічваецца армія беспрацоўных — іх ужо там, згодна з паведамленнямі друку, больш за 15 мільёнаў. Некаторыя кіраўнікі заходніх дзяржаў, забыўшыся аб тым, што яны з'яўляюцца вернымі абаронцамі сістэмы прыватнага прадпрыемства, заяўляюць: так было і так будзе — эканоміка заходніх краін, маўляў, ад крызісаў ніколі не адкараскаецца. Сумныя, але праўдзівыя словы.

Па ўсім відаць, што крызіс на Захадзе да канца года будзе паглыбляцца і наўрад ці дасягне свайго дна. А мы ў рэспубліцы астатнія месяцы пяцігодкі будзем працаваць звыш плана. Гэта значыць, што эканамічны рост пераўзыхдзе намечаныя паказчыкі, што ў нас будзе яшчэ больш разнастайнай прадукцыі, мы станем яшчэ багацейшымі.

Уладзімір БЯГУН.

«КВАНТ» ДАСЛЕДУЕ АТЛАНТЫКУ

Новы прыбор — універсальны гідрафатометр «Квант-2» — распрацаваны вучонымі Інстытута фізікі АН БССР. Адзін з «Квантаў» цяпер праходзіць выпрабаванні ў водах Атлантыкі.

Апарат дае магчымасць вымяраць празрыстасць марской вады непасрэдна з борта судна на глыбнях да 300 метраў.

Раней для гэтага неабходна было браць пробы з пэўных глыбін і апрацоўваць іх у лабараторыях карабля-даследчыка. Але пры пад'ёме на борт вада церпіць шэраг змяненняў, і вынікі правераў часам не адпавядаюць ісціне. Новы прыбор, створаны ў лабараторыі оптыкі расейскага асяроддзя

Інстытута, прызнаны эталонным сярод прыбораў для вымярэння празрыстасці вод.

Некалькі гадоў гэта лабараторыя, якую ўзначальвае член-карэспандэнт АН БССР А. Іванюк, вядзе даследаванні, звязаныя з аховай багаціняў падводнага свету. Яны маюць важнае значэнне для кантролю ступені забруджвання сусветнага акіяна прамысловымі і прыроднымі адходамі, асваення яго прыродных рэсурсаў.

У верасні беларускія вучоныя-фізікі прымуць удзел у вывучэнні вод Чорнага мора. Іх плаванне адбудзецца на навукова-даследчым караблі «Акадэмік Вавілаў».

ХЛОПЦЫ З БРЫГАДЫ АНАТОЛЯ БАРЫСАВА

Лепшым з лепшых рабочых у нашай краіне прывоіваюць ганаровае званне «ўдарнік камуністычнай працы». Цяпер на прадпрыемствах нашай краіны 23 мільёны такіх перадавікоў. Аб адным з іх, Анатолю Барысаве і яго брыгадзе, расказвае журналіст В. ГРОДНІКАЎ.

Анатолі Барысаву было крыху больш за дваццаць пяць, калі ён узначаліў маладзёжную брыгаду слесараў-зборшчыкаў Мінскага прыборабудаўнічага завода. Да гэтага часу ён ужо набыў тры рабочыя спецыяльнасці і закончыў вярхоўную сярэдняю школу. Пры першым знаёмстве з брыгадай Анатоль сказаў:

— Працаваць мяне прывучылі шчыра. Спадзяюся, і вас таксама. Таму пастарэмся быць на ўзроўні лепшых заводскіх брыгад.

Шчырасць і перакананасць, з якімі былі сказаны гэтыя словы, спадабаліся хлопцам. Аднак дасягнуць узроўня лепшых брыгад не ўдалася. Моладзі не хапала вопыту. На дапамогу прыйшлі кадравыя рабочыя, шчодро дзяліліся з брыгадай Барысавы сваім багатым вопытам.

Першая перамога прыйшла ў канцы 1972 года. Напярэдадні свята—50-годдзя ўтварэння СССР — брыгада камуніста Анатоля Барысавы выйшла ў лік перадавых. У ліпені мінулага года брыгада першай на заводзе выканала пяцігадовы план і цяпер працуе ў лік 1976 года.

— Наш завод—прадпрыемства маладое, аснашчанае найвышым абсталяваннем, — расказвае брыгадзір. — Аднак, калі мы ўважліва прыгледзелі да сваёй работы, то ўбачылі, што можна сёе-тое палепшыць. Вось, напрыклад, зборка аднаго вузла прыбора. Вырашылі камплектаваць яго не па аднаму, а «пачкамі». Атрымалася. Прадукцыйнасць працы прыкметна вырасла, эканомія рабочага часу—трыццаць мінут у змену. А потым заўважылі, што пры зборцы робім

шмат лішніх рухаў. Змянілі арганізацыю работ. Кожны ўносіў нешта новае, карыснае... Вось так мы выканалі сваю пяцігодку за тры з палавінай гады.

Што пабуджае Анатоля Барысаву разам з таварышамі ісці на своеасаблівыя рэкорды, «сціскаць» час, па ўласнай ініцыятыве павялічваць зменнае заданне, удасканаліваць тэхналогію зборкі прыбораў? Анатоль так адказвае на гэтыя пытанні:

— Наша брыгада збірае асцыяграфы і іншую апаратуру, у якой мае патрэбу краіна. Калектыву невялікі, але ад яго многае залежыць: рытмічнасць работы змены, канвеера, цэха, завода. Не выканай брыгада заданне — парушыцца ўвесь ланцужок у дакладным і зладжаным механізме прадпрыемства. Гэта добра разумеюць члены маёй брыгады, таму і змагаюцца за кожную вытворчую мінуту. За паўтара сэканомленыя гады мы вырабілі прадукцыі звыш плана амаль на 800 тысяч рублёў. Прадукцыйнасць працы павысілі на 30 працэнтаў. Калі сабраць у адно цэлае ўсю эканомію, атрымліваюць нам ад рацыяналізатарскіх прапановаў, перавыканання зменных заданняў і павышэння прадукцыйнасці працы, то выйдзе, у перакладзе, скажам, на тэхніку, больш за 250 трактараў або 150 магутных аўтамашынаў.

Анатоль Барысаву лічыць, што этанакіраваная, высокая прадукцыйная і творчая праца магчыма толькі ў тым выпадку, калі кожны дасканала авалодае сваёй справай. Не выпадкова ўсе члены яго брыгады без адрыву ад вытворчасці закончылі курсы павышэння кваліфікацыі, авалодалі сумежнымі спецыяльнасцямі.

У працы брыгада кіруецца формулай: адзін за ўсіх, усе за аднаго. Калі ў рабоце з'явілася што-небудзь новае, яно неадкладна становіцца здабыткам усіх. Брыгадзір змог выхаваць у рабочых цікавасць да творчасці. Падаў брыгадзір у тэхнічную камісію завода тры рацыяналізатарскія прапановы, і неўза-

баве ад яго таварышаў па-ступіла яшчэ шэсць прапановаў.

Ён першым стаў здаваць прадукцыю без правэркі кантралёраў. Але хіба ў ім адным справа? І Анатоль не супакоіўся да таго часу, пакуль усе члены яго брыгады не атрымалі права здаваць прадукцыю без правэркі.

Ці задаволены Анатоль Барысаву сваімі поспехамі, работай брыгады? Асаблівых прычын быць незадаволеным як быццам бы няма. На паўтара гады раней тэрміну закончылі пяцігадовае заданне. І ўсё ж у душы жыве нейкая незадаволенасць. Тут ужо праяўляецца неспакойны характар брыгадзіра.

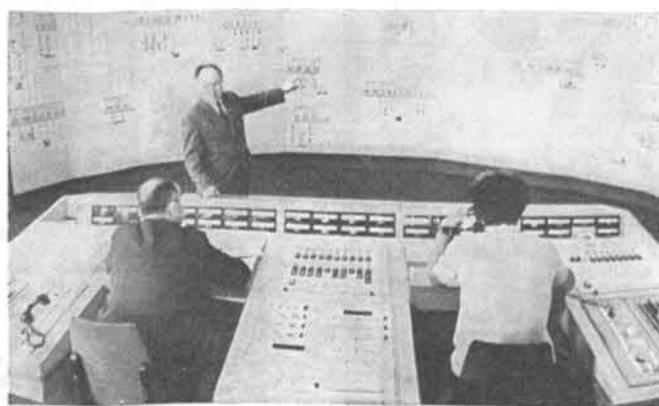
Рабочы дзень — восем гадзін. Астатні час свабодны. Плюс два выхадныя дні ў тыдзень. Як больш цікава, з карысцю выкарыстаць гэты вольны час? Кожны член брыгады мае асабісты план вучобы. Браніслаў Валатковіч і Аляксандр Хацкевіч, напрыклад, вучацца ў вечэрняй сярэдняй школе Яўген Сяргееў і Анатоль Трацэўскі — на падрыхтоўчых курсах для наступлення ў вышэйшыя і сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы. Сам брыгадзір рыхтуецца паступаць у радыётэхнічны тэхнікум. Усе рабочыя наведваюць заводскую тэхнічную бібліятэку, сочаць за навінкамі спецыяльнай літаратуры.

Есць у брыгадзе і агульнае захапленне — спорт. Тут важным выступае слесар Вячаслаў Уласаў. Ён майстар спорту СССР, і яго жартам называюць «брыгадным трэнерам».

Есць у Барысавы сям'я, якая патрабуе ўвагі, клопату, бацькоўскага ўдзелу.

— У мяне двое дзяцей. Яны ўжо ходзяць у школу, — гаворыць Анатоль. — Трэба дапамагчы ім, прасачыць, каб добра падрыхтаваліся да ўрокаў. А потым і сам саджуся за кнігі. Ну і, вядома справа, дапамагаю жонцы па гаспадарцы. Што ж датычыць выхадных дзён, то мы з жонкай не прапускаем ніводнай прэм'еры, ніводнага новага кінафільма.

● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ

Беларуская энергасістэма, якая аб'ядноўвае больш як паўтара дзсятка буйных электрастанцый агульнай магутнасцю звыш 5 мільёнаў кілават, воль ужо 10 гадоў экспарціруе электраэнергію ў Польшчу. Бесперабойна ажыццяўляецца падача больш як 300 мільёнаў кілават-гадзін электраэнергіі ў год. Кожны тыдзень нашы і польскія энергетыкі ўзгадняюць графікі паставак.

НА ЗДЫМКУ: у галоўнай дыспетчарскай «Белгалоўэнерга», дзе рэгулюецца падача электраэнергіі ў Польшчу.

Фота А. НИКАЛАЕВА.

УЗНАГАРОДЫ КАСМАНАЎТАМ

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР М. Падгорны 25 жніўня ўручыў у Крамлі высокія ўзнагароды Радзімы савецкім касмнаўтам.

За паспяховае ажыццяўленне касмічнага палёту на савецкім караблі «Саюз-19» разам з караблём ЗША «Апалон» і праляўлены пры гэтым мужнасць і гераізм ордэны Леніна і другія

насць і гераізм ордэны Леніна і другія медалі «Залатая Зорка» былі ўручаны Героям Савецкага Саюза лётчыкам-каснаўтам СССР А. Ляонаву і В. Кубасаву.

За паспяховае ажыццяўленне працяглага палёту на арбітальнай навуковай станцыі «Салют-4» і транспартным караблі «Саюз-18» і праляўлены пры гэтым мужнасць і гераізм ордэны Леніна і другія

медалі «Залатая Зорка» атрымалі Герой Савецкага Саюза лётчыкі-каснаўты СССР П. Клімук і В. Севасцянаў.

АДЗІН ЗАМЕСТ ДЗЕСЯЦІ

Першыя шматаперацыйныя станкі з праграмным кіраваннем выраблены на Віцебскім заводзе імя Кірава.

Станкі новай мадэлі, выкананыя на чарцяжах спецыялістаў Адэскага СКБ, прызначаны для комплекснай апрацоўкі карпусных дэталей сярэдніх памераў. Здольнасць апрацоўкі з чатырох бакоў поўнасцю выключае затраты часу і працы на пераўстаноўку дэталей. Усе аперацыі ажыццяўляюцца без удзелу чалавека.

Выкарыстанне аднаго такога шматаперацыйнага станка дасць магчымасць у 8—10 разоў павялічыць прадукцыйнасць, палепшыць якасць апрацоўкі дэталей, увесці шматстаночнае абслугоўванне.

«АБУТАК» ДЛЯ ГІГАНТАЎ

Тры віды пакрышак для дваццацісямлі- і сарацятонных БелАЗаў, збожжаўборачных камбайнаў «Колас» і «Ніва» пачаў выпускаць з дзяржаўным

● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ

ОЧАРОВАННЫЕ ЗЕМЛЕЙ ОТЦОВ

Уже прошел месяц, как уехали домой дети земляков, отдыхавшие в пионерском лагере «Зеленый Бор». Уже пришли от них первые весточки, в которых они вспоминают свои «необыкновенно интересные каникулы», благодарят за теплый прием. Читаешь эти письма и становится понятным, что не прошел бесследно для ребят месяц в Советском Союзе, что со временем многое осмысливается ими, а образы и понятия, смутно волновавшие раньше, обретают законченность и четкость.

«Я для себя открыл новую жизнь», — пишет из Франции Боря Черный, — жизнь счастливую и здоровую, без бедных и богатых, с равноправными людьми, которые живут и трудятся для единой цели.

Как все-таки мало знали они о нашей стране до приезда сюда! Несколько поверхностных сведений по истории и географии («зимой на севере очень холодно, много лесов»), «не совсем точные данные» о советском образе жизни, почерпнутые из буржуазной прессы, радио, телевидения, не всегда объективные рассказы тех, кому невыгодна правда об СССР. В общем, как написал Жан Марков, «знали кучу разных вещей о советской стране, но не имели определенно-го мнения».

Может быть, это определенное собственное мнение о Советском Союзе и есть самое ценное приобретение, которое наши юные друзья из-за рубежа увезли с собой. Ведь, как говорят взрослые, сопровождавшие ребят, такие поездки накладывают отпечаток на всю их дальнейшую жизнь. В школе, в семье, среди друзей они уже считаются знатоками нашей страны, их называют русскими, и дети этим очень гордятся.

Дети земляков в детском парке им. Горького в Минске.

Пьер СОЛОВЬЕВ много времени проводил в мастерских пионерского лагеря.

Конечно, чем старше ребята, тем серьезнее их открытия и выводы.

Пьер Соловьев был, пожалуй, самым старшим. Он не всегда принимал участие в детских играх и развлечениях, зато он чаще других приходил в мастерскую, где ребята выпиливали, выжигали, чеканили. Он участвовал в оформлении выставки о Бельгии, выпустил плакат в защиту Чили. Он был самым внимательным слушателем на всех экскурсиях. Наконец, с Пьером было просто интересно разговаривать.

— Да, у меня не было своего мнения о Советском Союзе. Слышал же и читал я много отрицательного, и, как теперь понимаю, неправильного. Сейчас я думаю по-своему о вашей стране. И мысли эти хорошие.

Пьеру понравились улицы и дома Минска, он был приятно удивлен на заводе холодильников: «В бедной стране не может быть такого завода».

Юношу интересуют такие науки как философия и социология. Социальными вопросами он интересовался во время экскурсий, в беседах.

— В Бельгии не увидишь женщину, ведущую автобус. Женщины за ту же работу получают меньшую плату, чем мужчины. В СССР у мужчин и женщин равные права.

Для Бори Черного спорт — половина жизни... Но у себя во

Франции он платит за каждое посещение бассейна, за пользование спортивными площадками.

— В лагере я купался в бассейне каждый день и никому не платил. Я играл в пинг-понг, футбол, волейбол, катался на велосипеде сколько хотел, и все это тоже бесплатно,

Рита МЭГИАН из Франции (слева) и Надя ПЕТРЯЕВА из Бельгии очень подружились в лагере. Обе девочки хорошо знают русский язык. Они часто играли вместе, разговаривали, на прощанье обменялись адресами.

— удивленно и восторженно рассказывал Боря.

— Я увидела, что у вас более строгая мораль, по сравнению с западной, и молодежь более нравственная, — заметила Катя де Булье. — Но мне это нравится.

Удивительным открытием для зарубежных ребят были необычные для них взаимоотношения между людьми. Своей добротой, отзывчивостью, дружелюбием их буквально поразили наши пионеры, весь обслуживающий персонал лагеря, просто советские люди.

Видимо, потому таким трогательным и нелегким было расставание с Белоруссией.

— Мы здесь, в лагере, все время чувствовали себя, как дома, — говорили дети. — Можно подойти к любому, и он отнесется к тебе, как друг, поделится всем, что у него есть, в трудную минуту поможет.

Что ж, все как в песне: беда на всех одна, и радость общая. Когда у Нади Петряевой, девочки из Бельгии, был день рождения, ее поздравлял весь лагерь, все хотели сделать ей приятно. Утром, на линейке, ее вызвали на флаг. И она, очень гордая, раскрасневшаяся и счастливая, поднимала его перед всем лагерем. В этот день Наде дарили подарки и сувениры, а из Минска пионервожатая привезла три больших торта. Вечером, когда собралось много гостей и были зажжены юбилейные свечи, началось самое главное торжество. Ребята пели песни и танцевали, от души желали имениннице счастья.

— У меня никогда не было такого праздника, — делилась Надя своим счастьем. — За сто-

лом у нас обычно собираются папа, мама, младший братик Юрик и я. Этот день рождения я всегда буду вспоминать.

Во Франции, в небольшом городке Отвиль, есть детский лагерь, где летом отдыхают ребята наших земляков. Они разучивают русские песни, ставят русские пьесы, проводят вечера, на которых рассказывают о нашей стране. Ведь многие из детей сами побывали в Советском Союзе, и даже у нас в Белоруссии. Были воспитанники из Отвиля и этим летом в «Зеленом Бору». С особым вниманием присматривались они ко всем пионерским ритуалам, многое записывали. Так уж повелось — то, что понравилось, нужно перенять, поделиться с товарищами. И уже много лет подряд в детском лагере во Франции проводится линейка, и, как в тысячах советских лагерей, по утрам поднимается в небо флаг, только не красный, а голубой: звучат девизы и речевки. В лагере поддерживается порядок и дисциплина, как в наших пионерских лагерях. Ведь недаром на вопрос, что вам больше всего понравилось в лагере, ребята, бельгийские и французские, единодушно отвечали: линейка.

— Это было всегда очень торжественно и радостно, — говорили они.

Свои заметки мне хочется закончить письмом, которое прислала из Бельгии мать Тамары Елфимовой, потому что это письмо от имени нескольких матерей, и оно как будто собирает воедино все впечатления, с которыми вернулись домой наши гости.

«Радостные и счастливые возвратились наши дети из пионерского лагеря «Зеленый Бор», — пишет Елфимова. — Массу впечатлений привезли они с собой и много друзей оставили в Минске. От имени матерей этих ребят благодарю за теплое дружеское отношение к нашим детям, за заботу о них. Они многому научились. Им стали близкими и родными такие понятия как линейка, галстук, вожатый, костер. Их маленькое сердца навсегда очарованы Родиной отцов и матерей, и наши сыновья и дочери навсегда останутся верными друзьями нашей Родины».

Скоро моя девочка и ее подружки пойдут в школу. В начале учебного года каждый ученик должен написать сочинение на тему: «Мои каникулы». Мне кажется, что в этом году у них богатый материал для такой темы. В лагере детям понравилось все, а особенно советские ребята, которые умеют дружить и хранить дружбу».

Диана ЧЕРКАСОВА.

Фото Е. КОЗЮЛИ.

На просторах Родины

КРЫЛЬЯ ПРОГРЕССА

ЗА ГОДЫ Советской власти Молдавия, как и все братские республики нашей страны, добилась больших успехов в развитии экономики, культуры, науки.

Сегодня только в составе главного штаба научной мысли — Академии наук Молдавской ССР — 20 учреждений, ведущих изыскания по самым актуальным теоретическим и практическим проблемам разных отраслей знаний. Этот штаб координирует работу еще 50 научно-исследовательских институтов и вузов республики.

Наши ученые занимаются исследованиями во многих направлениях. Это теоретическая физика и физика полупроводников, молекулярная биология и биохимия, электроэнергетика и кибернетика, химия комплексных и природных соединений, медицина, технология и сельскохозяйственные науки. Широ-

кое признание получили работы наших ученых в области высшей алгебры, дискретной математики, математической логики и математического анализа.

Вот только несколько примеров той большой и плодотворной работы, которую ведет республиканская академия.

Далеко за пределами страны известно имя академика, лауреата Государственной премии СССР Бориса Лазаренко. Он создал электронский способ обработки материалов, широко применяемый сейчас во многих странах мира. В Институте прикладной физики АН МССР, которым руководит этот ученый, изыскиваются новые сферы применения электричества в народном хозяйстве. На опытно-заводе института соз-

дано целое семейство электроискровых установок различного назначения. С их помощью обрабатывают металл, упрочняют детали машин, выжимают сок из плодов и ягод, охраняют сады от насекомых-вредителей, закалывают виноградные саженцы. Прирученная искра «работает» токарем, ювелиром, художником-гравером.

Отдел энергетической кибернетики, действующей в нашей академии, — головная организация в СССР по проблеме повышения частоты переменного тока в ряде отраслей экономики. Работая в содружестве со многими научными учреждениями и предприятиями страны, отдел разработал свыше сорока типов сельскохозяйственных машин и механизмов с вы-

сокоскоростным электроприводом. Среди них — молочные сепараторы, механические ножицы для обработки плодовых деревьев, машины для стрижки овец и уборки ягод, промышленные центрифуги. Эти изобретения повышают производительность труда в 10—15 раз.

Наука Советской Молдавии стала поистине производительной силой. Творческий поиск ученых направлен на решение задач, стоящих перед народным хозяйством республики. Свыше 100 исследований, проведенных академическими институтами, получили путевки в производство. Подсчитано, что только одна четвертая их часть принесет экономический эффект в 20 миллионов рублей. Сейчас ученые разрабатывают свыше

40 научно-технических проблем в различных отраслях. По сравнению с прошлыми годами значительно возросло число изысканий, проводимых по прямому заказу колхозов, предприятий, учреждений.

В общегосударственном разделении труда наш край — крупный производитель винограда, фруктов и овощей. Вполне естественно, что внимание ученых привлекают важные биологические и сельскохозяйственные проблемы. Широко ведутся работы по изучению почв и повышению их плодородия, разрабатываются научные основы повышения урожайности культур, их защиты от болезней и вредителей. Серьезно поставлена селекционная работа.

Наряду с традиционными исследованиями в области естественных наук наши математики выполняют и задачи, связанные с экономикой и плани-

ФИНАЛ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

Тридцать лет назад, 2 сентября 1945 года, был подписан акт о капитуляции милитаристской Японии. Корреспондент АПН Степан ФЕДОСЕЕВ встретился с Маршалом Советского Союза Александром ВАСИЛЕВСКИМ и попросил его рассказать, как была достигнута победа над милитаристской Японией.

— Спустя два месяца после разгрома фашистской Германии Вы прибыли в город Читу с полномочиями Главнокомандующего советскими войсками на Дальнем Востоке. Это назначение было для Вас неожиданным?

— Не совсем. В середине февраля 1945 года я докладывал Верховному Главнокомандующему положение дел в Восточной Пруссии. И. Сталин, говоря о важности быстрого завершения Восточно-прусской операции, сказал, в частности, что это даст возможность освободить часть войск для подготовки их к переброске на Дальний Восток. Он посоветовал мне наметить для этой цели две-три лучшие армии и тут же предупредил, что после окончания войны в Европе я могу быть послан для руководства боевыми действиями на Дальнем Востоке.

— Когда практически началась подготовка дальневосточной кампании?

— Первоначальные расчеты сосредоточения наших войск в Приамурье и Приморье были Генштабом прикинуты еще осенью 1944 года. Тогда же определили примерные размеры необходимых материальных ресурсов. Еще на Тегеранской конференции глав трех держав в декабре 1943 года советская делегация дала нашим союзникам принципиальное согласие на помощь в войне с Японией. Но до Ялтинской конференции никакой детальной разработки плана кампании на Дальнем Востоке нами не велось.

На конференции в Ялте (в феврале 1945 года) было подписано «Соглашение трех великих держав по вопросам Дальнего Востока». В нем говорилось, что через два-три месяца после капитуляции Германии Советский Союз вступит в войну против Японии. Подготовка к действиям на Востоке сразу активизировалась. Началась детальная разработка плана кампании. В марте—апреле велось обновление боевой техники и вооружения войск Дальнего Востока. В конце апреля Ставка окончательно определила и утвердила для переброски с запада на восток объединения и соединения, имеющие опыт боевых действий в природных условиях, сходных с условиями на Дальнем Востоке. А в течение мая—июля была осуществлена крупная перегруппировка советских войск с запада на восток.

— Почему Советский Союз вынужден был вступить в войну с Японией?

— Советский Союз не мог оставаться в стороне от горевшего еще пламени войны на Дальнем Востоке. Фашистская Германия капитулировала. Ее союзница Япония продолжала вести войну против стран антигитлеровской коалиции, оккупировать Маньчжурию и другие провинции Китая, Корею и другие территории в Азии.

Советское правительство всегда считало своим долгом выполнять союзнические обязательства. С другой стороны, захватнический курс политики Японии в отношении СССР, которую она вела на протяжении десятилетий, и особенно в годы Великой Отечественной войны, вынуждал Советский Союз принять решительные меры для того, чтобы обеспечить безопасность своих дальневосточных границ. Вступая в войну с Японией,

наша страна выполняла тем самым и свой интернациональный долг по отношению к народам Азии в освобождении их от японского господства.

— Насколько была реальной опасность вторжения Японии на Дальнем Востоке после нападения на СССР фашистской Германии? Ведь существовал советско-японский пакт о нейтралитете?

— Японское правительство не принимало этот пакт серьезно в расчет. Оно сразу же после его подписания устами министра иностранных дел Мацуока заверило Германию в том, что «если между Германией и СССР возникнет конфликт», то тут «не поможет никакой пакт о нейтралитете». Не менее откровенное признание Мацуока сделал на третий день после нападения на СССР фашистской Германии. В беседе с советским послом он подчеркнул, что «основой внешней политики Японии является тройственный пакт», и если события этой войны будут противоречить ему, то «пакт о нейтралитете не будет иметь силы».

Японское правительство было уверено в победе Германии и активно готовилось к открытию военных действий на наших дальневосточных границах. Квантунская армия, расположенная в Китае у границ СССР и МНР, за лето 1941 года удвоила свои силы.

Японские власти непрерывно провоцировали пограничные инциденты, делали все, чтобы затруднить положение Советского Союза.

Так складывалась для СССР реальная опасность ведения войны на два фронта. Это положение вынуждало нас держать на Дальнем Востоке до 40 дивизий, которые были очень необходимы нам для борьбы с немецко-фашистскими захватчиками. И если Япония не начала военных действий против нашей страны, то это произошло только благодаря наличию наших крупных сил на дальневосточной границе и победам Красной Армии под Москвой и Сталинградом. Они спутали планы не только Берлина, но и Токио. Японцы пересмотрели свои планы, но не отказались от войны против СССР. Они ждали лишь удачного момента.

При таком положении пакт о нейтралитете между Японией и СССР потерял смысл и Советское правительство 5 апреля 1945 года было вынуждено заявить о денонсировании его.

— В буржуазной литературе, особенно в США, утверждается, что якобы не было нужды союзникам просить Советский Союз о вступлении в войну на Дальнем Востоке. Они, мол, были в состоянии и сами добиться победы над Японией. Каково Ваше мнение по этому поводу?

— Япония не случайно отвергла Потсдамскую декларацию о капитуляции, предложенную ей 26 июля 1945 года США, Англией и Китаем. «Мы игнорируем ее», — заявил премьер-министр Японии Судзуки. — Мы будем неустанно продолжать движение вперед для успешного завершения войны». На что они опирались, принимая такое решение? Прежде всего на свою сильную сухопутную армию и мощную военную промышленность. В составе вооруженных сил Японии к лету 1945 года имелось свыше 7 миллионов человек, более 10 тысяч самолетов и около 500

боевых кораблей. В Китае, включая сюда и Квантунскую армию, находилась почти половина японских сухопутных войск, а в самой Японии — около одной трети.

Правительства США и Англии отлично понимали, что исход войны на Тихом океане зависел от разгрома сухопутных сил Японии. Они справедливо полагали: если Советский Союз не выступит против Японии, то им для вторжения на Японские острова потребуются армия примерно в 7 миллионов человек. При этом по расчетам американского командования они должны были понести потери в миллион человек, а война продлилась бы еще не менее полутора лет.

— Как Вы расцениваете приращение США атомных бомб против Японии?

— Атомная бомбардировка японских мирных городов не вызывалась военной необходимостью. Вступление Советского Союза в войну на Дальнем Востоке предвещало капитуляцию Японии.

Атомная бомбардировка Японии была для Соединенных Штатов не столько военным актом конца второй мировой войны, сколько первым шагом в «холодной войне». Она была призвана запугать мир, и прежде всего СССР, атомной мощью.

— Перед советскими войсками на Дальнем Востоке была поставлена задача — разгромить Квантунскую армию, освободить от японских захватчиков Южный Сахалин, Курильские острова, Северо-Восточный Китай и Северную Корею. Какие формы приняла эта операция?

— После обсуждения в Ставке ряда вариантов плана операции было решено окружить главные силы Квантунской армии, одновременно расчленив их на несколько изолированных частей, а затем пленить или уничтожить.

Операция планировалась на окружение крупнейшей группировки войск, почти миллионной; наступление советских войск должно было развернуться на фронте более чем четыре тысячи километров и на глубину 500—800 километров. Удары наносились с двух противоположных направлений, отстоявших друг от друга на 1500 километров.

Для выполнения этой стратегической задачи были развернуты три фронта. К участию в кампании привлекались Тихоокеанский флот и Амурская военная флотилия. Вместе с войсками Советской Армии в борьбе против японских милитаристов участвовала Монгольская Народно-революционная армия.

— Расскажите, пожалуйста, как развивались боевые действия советских войск?

— Наступление советских войск, начавшееся рано утром 9 августа, проходило в исключительно трудных природных условиях, где даже вода была проблемой. Противник оказывал сильное сопротивление. Тем не менее на всех основных направлениях наши войска отлично справились с выполнением поставленных задач. За восемь дней боевых действий около 300 тысяч японских войск, составлявших первый эшелон Квантунской ар-

(Окончание на 6-й стр.)

РАДУЕМСЯ ЗА ВАС

Яны прыязджаюць на Радзіму кожныя два гады. Станіслава і Уладзімір Ліхоты — людзі немаладога веку, і рабіць далёкія падарожжы ім з кожным разам усё цяжэй і цяжэй. Але яны збіраюцца і едуць, бо зноў адчуваюць неабходнасць убачыць Бацькаўшчыну. У кожны свой прыезд муж і жонка Ліхоты абавязкова наведваюць і нашу рэдакцыю. Яны прыходзяць такія ўрачыстыя, радасныя, шмат расказваюць пра сябе, пра Маладзечаншчыну, дзе жывуць маці, сёстры і пляменнікі Станіслава Уладзіміраўны, і дзе яны гасцяць па некалькі месяцаў.

— Вы тут увесь час жывяце, то, можа, не заўважаеце, як хутка усё мяняецца. — гаварылі нашы госці ў рэдакцыі. — А нам на свежае ваона добра усё відаць. Мы радуемся за вас і ганарымся. Як вяртаемся дадому, то якраз на два гады хапае добрых успамінаў. А потым зноў збіраемся ў дарогу. Пытаецеся, як нам у Францыі жывецца. Ды не засумуеш. Увечары зойдзеш у магазін, адны цэны, а раніцай глядзіш, яны ўжо ўзняліся. У нас жыць становіцца ўсё цяжэй. Звычайна Ліхоты прыязджаюць у вёску Мякота, адпачываюць у садзе, ходзяць на рэчку, у госці. Але на адным месцы і засумаваць можна. Ды і убачыш няшмат. Таму нашы землякі былі частымі гасцямі ў Мінску, ездзілі да пляменніка ў Ашмянны, а ў апошнія дні наведвалі Хатынны.

— Словамі хіба выкажаш усё, што перапаўняе чалавека ў гэтым святлым месцы? Вось ніяк не магу ўявіць, чым жылі, аб чым думалі людзі, якія прыйшлі ў гэтую вёску забіваць жанчын, старых, дзяцей, — вяртаючыся з Хатыні, быццам з сабой разважаў Уладзімір Якаўлевіч, таму што разам з сабой адказаць на яго пытанне, а вырадкі, што меў, як цяжка адказаць на яго вельмі мала падобных на палілі, забівалі, нішчылі, наогул вельмі мала падобных на людзей.

Калі Станіслава і Уладзімір Ліхоты былі ў рэдакцыі, наш фотакарэспандэнт зрабіў некалькі фотаздымкаў. Мы падарылі іх нашым землякам, а адзін змясцілі ў газеце.

НА ЗДЫМКУ: муж і жонка ЛІХОТЫ ў рэдакцыі газеты «Голас Радзімы».

А. БАБАК.

ГОД БЕЗ ЗІМЫ

— Мы з жонкай выехалі з Аўстраліі ў чэрвені, — расказваў Ісак Кротаў. — Яна спынілася ў сваіх родзічаў у Львове, а я — да дачкі ў Барысаў. І так атрымалася, што толькі цяпер вырваўся ў Мінск.

— Няўжо цэлых два месяцы вы сядзелі ў Барысаве? — Ды не! Дзе толькі я не пабываў за гэты час! Хацелася ж не проста прыйсці ў рэдакцыю, а з уражаннем. Ведаеце, у візе месца не хапіла, каб адзначыць усе пунты: Львоў, Новачаркаскі, Светлагорск... Вымушаны былі нават дадатковы лісток у візу ўклеіць.

— А ўражанні? — Самыя найлепшыя. Дзеці мае жывуць добра. Дачка, што ў Барысаве, працуе загадчыцай бібліятэкі. Старэйшы сын — у Маскве. Але найбольш я радуся за меншага. Ён — інжынер. Праўда, за іх я быў спакойны: у мінулы раз, калі прыняў аднаго сюды чатыры гады назад, пераканаўся — не прапалі мае дзеці ў савецкай краіне без бацькі.

— А вось у родных мясцінах не быў больш за трыццаць год. І на гэты раз пацасціла пагасціць. Прынялі мяне там, як старога сябра. Нават зусім незнабыма людзі, якіх я ніколі не бачыў, былі вельмі дружальнымі. — Якія ж змены вы заўважылі?

рованнем. С помощью математических методов, например, была составлена оптимальная программа развития консервной и пищевой промышленности республики.

Огромное положительное влияние оказали как на формирование отдельных направлений исследований, так и на их научный уровень постоянные творческие связи наших ученых с головными институтами страны, и прежде всего Академии наук СССР. Только за последний год свыше 100 научных сотрудников Академии наук МССР выступили с докладами на различных всесоюзных научных сессиях, совещаниях и конференциях. Многие из таких форумов проводятся в Кишиневе и других городах Молдавии.

За последние годы расширились и наши международные

связи. Ученые Молдавии все чаще выезжают за рубеж, где читают лекции, обмениваются опытом, проводят совместные исследования, участвуют в различных симпозиумах. В свою очередь, мы принимаем у себя ежегодно большое число ученых, и прежде всего из братских социалистических стран.

Наука Советской Молдавии, стартовавшая от нуля, сегодня обрела могучие крылья. Задолго ее неуклонного прогресса — в нашем содружестве с научными силами всей страны, которым она обязана своим становлением и расцветом.

Яким ГРОСУЛ,
президент Академии наук
Молдавской ССР.
АПН.

«Голас Радзімы»

№ 35 (1399)

Гэта, напрыклад, «Матэрыялы для складання слоўніка мінска-маладзечанскіх гаворак» (1970, 1974), «Матэрыялы для слоўніка Гродзеншчыны» (1972).

Адначасова ўсё шырэй разгортваецца ў нас ініцыятыўнае збіранне слоў для стварэння слоўнікаў дыялектнай або традыцыйнай лексікі і фразеалогіі гаворак невялікіх тэрыторый Беларусі ці нават некалькіх вёсак. Першым у шарэнзе такіх збораў лексікі стаіць «Дыялектыны слоўнік» Ф. Янкоўскага (вып. 1, 1959, вып. 2, 1960, вып. 3, 1970) з глускіх гаворак. Апублікаваны чатыры зборнікі слоў і ўстойлівых выразаў з Мсціслаўшчыны (Г. Юрчанка, 1966, 1970, 1972, 1974), зборнікі слоў па гаворках наваколя Ваўкавыска (Т. Сцяшковіч) і Зэльвы (У. Сцяцко) і шмат розных дробных збораў і калекцый слоў і фразеалогіі — «Матэрыялы для слоўніка народна-дыялектнай мовы» (1960), «Лексіка Полесья» (Москва, 1970), «3 народнага слоўніка» (1975) і інш.

З 1970 года ідзе «палявая» праца па выяўленню лексікі па праграме Лексічнага атласа беларускай мовы. Неўзабаве будзе распачата падрыхтоўка гэтага фундаментальнага навуковага даведніка па географіі слоў у межах БССР. Магчыма, што адначасова пачнецца і падрыхтоўка зводных (поўных) каталогаў лексікі беларускай дыялектнай мовы. Шмат задумана розных дыялектных слоўнікаў і даведнікаў іншых тыпаў па дыялектнай лексіцы. Беларускія дыялектолагі разам са сваімі шматлікімі памочнікамі — аматарамі народнага слова — імкнуцца зараз да таго, каб не толькі атрымаць поўны спіс або рэестр беларускай дыялектнай лексікі, але і высветліць меры пашырэння кожнага слова на тэрыторыі Беларусі, яго дыялектную прыналежнасць, усе значэнні і формы, а таксама і адносіны з іншымі словамі ў складзе розных рэгіянальных беларускіх лексічных сістэм.

Мінулыя здабыткі нашага мовазнаўства па вывучэнню старабеларускай пісьмовай мовы — гэта, галоўным чынам, працы Я. Карскага, а потым Я. Ваўка-Левановіча, у якіх разглядаліся ў асноўным яе фанетыка і граматычны лад, іх развіццё. Былі таксама спробы раскрыць склад слоўніка гэтай мовы (І. Грыгаровіч, І. Насовіч).

Толькі ў пасляваенны перыяд было распачата прадумае, шырокае і ўважлівае абследаванне ўсіх значных твораў і дакументаў XV—XVIII стагоддзяў на старой беларускай мове з мэтай выяўлення і рэгістрацыі ўласцівай ёй лексікі. Каля дваццаці год, пачынаючы неўдзельна з 1955, група акадэмічных беларускіх лінгвістаў была занята гэтай працай. Выпісаны ўсе словаўжыванні ў многіх дзесятках старых рукапісных кніг, у сотнях дакументаў. Створаная такім спосабам картатэка налічвае больш мільёна картак. Яна, безумоўна, з'яўляецца важным дасягненнем гістарычнай галіны нашай лінгвістыкі. Картатэку стваралі для наступнага складання слоўніка старабеларускай мовы, і ў мінулым годзе была распачата праца над ім. Гэты даведнік з 8—10 тамоў будзе змяшчаць каля 80 тысяч старабеларускіх слоў з тлумачэннямі, ілюстрацыямі і іншымі звесткамі. Выдадзены цікавы даведнік «Даўнія запазычаныя беларускай мовы» (1972) А. Булькі, падрыхтаваны на аснове створанай картатэкі. Складзены асобна і слоўнікі мовы выданняў XVI стагоддзя нашага першадрукара і асветніка Францішка Скарыны (XVI стагоддзе).

Старая беларуская мова была абследавана ў пасляваенныя гады і з многіх іншых бакоў. Даследаваны былі, напрыклад, моўныя асаблівасці некаторых пісьмовых помнікаў (даследаванні Н. Вайтовіч, М. Жыдовіч, Ю. Мацкевіч), лексічны склад многіх сфер наймення ў старажытнасці — гаспадарчых, рамесных, сацыяльных (працы Н. Гілевіча, П. Крапівіна, В. Курпрэенкі, В. Крыўчык, У. Лазоўскага, Е. Марчанка, Е. Мяцель-

скай, К. Скурата, І. Шадурскага і іншых даследчыкаў), старажытная арфаграфія (А. Булькі). Шмат зроблена па вывучэнню часцін мовы і іх граматычных катэгорый у мінулым.

Усё зробленае па вывучэнню старабеларускай мовы раней і цяпер стварыла спрыяльныя ўмовы для выканання абагульняючага даследавання па гісторыі граматычнага ладу беларускай мовы, а таксама для вывучэння моўнай сітуацыі ў Беларусі ў старажытнасці. Гэта зараз прадмет асноўнай увагі нашых гісторыкаў мовы.

Вельмі своеасабліва і цікава старажытная сфера найменняў — гэта асобы людзей, географічныя аб'екты і іншыя індывідуальныя з'явы ў грамадстве і прыродзе. Асобныя назвы людзей і адзначаных паасобных з'яў называюць уласнымі імёнамі або іншы раз і аनाместыкай. Але анаместыкай больш прынята называць спецыяльную галіну гістарычнай мовазнаўчай навукі пра ўласныя імёны.

На гэтыя новыя для нашай лінгвістыкі прасторы навуковых пошукаў, першапраходцам

лікаваная праца «Гісторыя проціпастаўленняў па мяккасці-цвёрдасці ў беларускай мове» (1970) В. Чэкама.

Грунтоўнае даследчае праца была выканана нашымі мовазнаўцамі сумесна з вучонымі Інстытута славяназнаўства Акадэміі навук СССР (М. Талстой і інш.) па лексіцы гаворак Палесся з мэтай устанавлення іх старажытнай спецыфікі ў параўнанні з дыялектамі іншых славянскіх моў. Важнейшыя вынікі гэтай працы — манаграфія «Лексіка Палесся ў прасторы і часе» (1971) Г. Вештарт, Л. Выгоннай, І. Лучыца-Федарца і В. Мартынава, шэраг індывідуальных даследаванняў паходжання некаторых прадметна-тэматычных груп палескай лексікі, публікацыі лексічных матэрыялаў у зборніках «Польсесь» і «Лексіка Полесья» (Москва, 1968).

Беларускія мовазнаўцы прымаюць удзел у стварэнні Агульнаславянскага лінгвістычнага атласа (скарочана АЛА) — вялікай супольнай працы моваведаў усіх славянскіх народаў і краін. Па распрацаванай Міжнароднай камісіі па

лі і штучных мовах (В. Мартынаў і інш.), па тэарэтычнай граматыцы (А. Міхневіч), фаналогіі і фанетыцы (А. Падлужны), тэорыі лексікаграфіі (М. Лобан, М. Суднік і інш.). Публікуюцца паведамленні і аб цікавых выніках даследаў па некаторых пытаннях германскіх і раманскіх моў.

А ў заключэнне варта сказаць вось што.

Адной з асаблівасцей гістарычнага працэсу складання, а потым і ўмацавання адзінства вялікіх этнасацыяльных супольнасцей людзей, у прыватнасці нацыяў, з'яўляецца няўхільнае ўзрастанне ролі лінгвістычнай навукі ў іх грамадскім моўным развіцці. З «парабчанкі» філалогіі, гісторыі і этнаграфіі яна паступова ператвараецца ў самастойную галіну нацыянальнай навукі і культурнага будаўніцтва. Такой з'яўляецца і гісторыя нашай лінгвістыкі.

Тры асноўныя этапы прайшла беларуская лінгвістыка ў працэсе свайго фарміравання і ўмацавання сувязей з нацыянальным моўным развіццём беларускага народа.

Першы этап — гэта яе зараджэнне. Навуковая цікавасць да асаблівасцей і сродкаў як старой пісьмовай, так і жывой дыялектнай беларускай мовы ўзнікла ўжо ў першыя дзесяцігоддзі XIX стагоддзя сярод этнографу, фалькларыстаў і гістарыяграфу, якія вывучалі культурную спадчыну беларускага народа і непасрэдна сутыкаліся з яго спадзяваннямі і імкненнямі. У тым ліку і нацыянальнымі. Але іх цікавасць да беларускай мовы была яшчэ вельмі далёка ад гэтых імкненняў нашага народа і яго адпаведных практычных патраб. Вылучаюцца з іх і погляды на свой беларускі народ і яго мову і падыходам да яе вывучэння і адлюстравання П. Шпілеўскі і Я. Чачот. Яны з'яўляюцца пачынальнікамі нашай лінгвістыкі.

Другі этап — гэта ўжо заснаванне беларускай лінгвістычнай навукі. Гэта пачатак спецыяльнага вывучэння структурных асаблівасцей беларускай мовы (у гуках, формах і словах) і высвятлення паходжання і гісторыі іх развіцця, а таксама пачатак даследавання яе этнагеаграфічнага пашырэння і адпаведных адносін да іншых моў. Лінгвістыка знаходзіцца ўжо ў русле нашага нацыянальнага моўнага развіцця (даследаванне этнічнай моўнай агульнасці), але застаецца яшчэ ў бану ад яго самых важных, найбольш актуальных праблем (ывучэнне працэсу фарміравання нацыянальнага моўнага адзінства, і ў прыватнасці, развіцця новай беларускай літаратурнай мовы).

Нарэшце, трэці этап — гэта разгортванне беларускай лінгвістычнай навукі. Усебаковае даследаванне беларускай мовы, як старой пісьмовай, а таксама дыялектнай, так і агульнанацыянальнай літаратурнай мовы нашага народа ў першую чаргу і яе пашырэнне ў агульнанародных вусных і пісьмовых зносінах пачалося толькі пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі. Толькі пасля таго, як Беларусь стала самастойнай саветскай рэспублікай у складзе СССР і яе народ атрымаў магчымасць свабодна карыстацца як сваёй роднай, так і любой іншай моваю ў згодзе са сваімі ўласнымі патрэбамі і імкненнямі, беларуская лінгвістыка з'явілася адным з устаноўчых органаў дзяржаўнага сацыялістычнага культурнага будаўніцтва ў рэспубліцы. Органам, які аб'ядноўвае сотні кваліфікаваных спецыялістаў па розных галінах лінгвістыкі, а таксама і працаўнікоў розных сфер нашай лінгвістычнай гаспадаркі.

На ўздыме знаходзіцца беларуская лінгвістыка зараз. Пра гэта сведчаць не толькі яе грунтоўныя здабыткі, але і адзначаныя ў аглядзе перспектывы развіцця — мовазнаўчыя працы, якія будуць завершаны ў бліжэйшыя гады, і напрамкі яе руху ў будучыню.

Аляксандр КРЫВІЦКІ,
кандыдат
філалагічных навук.

ФИНАЛ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

(Окончание. Начало на 5-й стр.)

мин, были разгромлены и рассеяны. Часть сил была окружена.

Однако японцы продолжали отчаянно сопротивляться. И только тогда, когда стало совершенно очевидно полное поражение Квантунской армии, ее главнокомандующий генерал Отодзо Ямада 18 августа 1945 г. заявил нам о своей готовности выполнить все условия капитуляции.

Для того, чтобы ускорить разоружение капитулировавших войск и освобождение захваченных ими территорий, в Мукдене, Чанчуне, Порт-Артуре, Дальнем, Харбине и Гирине были высажены советские воздушные десанты.

18 августа на командный пункт 1-го Дальневосточного фронта был доставлен начальник штаба Квантунской армии генерал-лейтенант Хипосабуро Хата. Его сопровождал японский консул в Харбине Миякава. Я и командующий этим фронтом Маршал Советского Союза К. Мерцков предъявили Хата требования, касающиеся капитуляции войск Квантунской армии. Они были безоговорочно приняты. К концу августа было полностью закончено разоружение Квантунской армии и других японских сил, располагавшихся в Маньчжурии и Северной Корее. Одновременно были успешно проведены операции по освобождению исконно русских земель — Южного Сахалина и Курильских островов.

Советская Армия за двадцать четыре дня сокрушила всю систему японских укреплений и разгромила почти миллионную Квантунскую армию.

— Что бы Вы сказали о значении победы над милитаристской Японией?

— Считал бы необходимым отметить в связи с этим следующее:

Во-первых, разгром советскими войсками Квантунской армии ускорил капитуляцию Японии в целом, приблизил окончание второй мировой войны. Это спасло от гибели сотни тысяч американских и английских солдат, избавило миллионы японцев от неисчислимых жертв и страданий, предотвратило дальнейшее истребление и ограбление японскими оккупантами народов Восточной и Юго-Восточной Азии. Создались благоприятные условия для победы народных революций в Китае, Северной Корее и во Вьетнаме, для крушения колониализма в Азии.

Во-вторых, поражение японского милитаризма способствовало ликвидации тех препятствий, которые в прошлом мешали установлению добрососедских отношений между СССР и Японией. У советского и японского народов помимо географической близости есть много общих интересов, и самое главное — это общее стремление к миру, к обеспечению международной безопасности. Советское правительство делает все необходимое для того, чтобы установить добрые отношения с Японией. И хочется надеяться, что эти устремления СССР найдут необходимое понимание в Японии.

В-третьих, вторая мировая война закончилась победой государств антифашистской коалиции, победой свободлюбивых народов при решающей роли Советского Союза. С одной стороны, это серьезное предупреждение силам реакции, поджигателям новой войны, с другой — пример плодотворного сотрудничества стран с различным социальным строем, пример того, что общими усилиями народов и государств можно обуздать любого агрессора, сохранить мир на Земле.

БЕЛАРУСКАЯ І МОВАЗНАЎСТВА НА СУЧАСНЫМ ЭТАПЕ

якіх з'яўляецца ў нас М. Бірыла, зараз накіравалася многа маладых даследчыкаў. І, зразумела, як і ўсюды на «нязведаных землях», невядомага для навукі і цікавага ў беларускім імёнаславе знойдзена ня-мала.

Наша мовазнаўства не задавальняецца ўжо толькі збірліцтвам і навуковай сістэматызацыяй здабыткаў беларускай моўнай культуры і вырашэннем іншых «унутраных» моўных праблем. Яно імкнецца да ўсебаковага гістарычнага і тэарэтычнага асэнсавання накопленых звестак і ведаў з шырокіх навуковых пазіцый.

Натуральна, што з новых напрамкаў найбольш інтэнсіўна разгортваецца ў нас зараз славістыка. Яе асноўная праблематыка — генетычная роднасць беларускай мовы з іншымі славянскімі і суседнімі неславянскімі мовамі, а таксама гістарычныя ўзаемаадносіны між імі.

Важнейшая даследчая праца славістычнага характару ў нашым сучасным мовазнаўстве — гэта высвятленне старажытных вытокаў беларускай лексікі і складанне этымалагічнага слоўніка беларускай мовы. Калектыўны складальнік слоўніка канчатковы стварэнне рэзэрвавай картатэкі ўсёй лексікі беларускай мовы, засведчанай у слоўніках, рэдкіх зборах, фальклорных запісах, этнаграфічных апісаннях і г. д. Прадуманы і неаднаразова абмеркаваны на нарадах і сімпозіумах са спецыялістамі па розных славянскіх мовах важнейшыя праблемы паходжання і фарміравання лексікі беларускай мовы, праект слоўніка (В. Мартынаў, Р. Краўчук). Падрыхтаван да друку першы выпуск гэтага вялікага навуковага даведніка. Ідзе распрацоўка этымалагічных тлумачэнняў і для наступных выпускаў. Праца над этымалагічным слоўнікам падштурхнула многіх беларускіх даследчыкаў да заняткаў паходжаннем і гісторыяй беларускай лексікі.

Разгортваецца даследаванне паходжання фанетычных і граматычных асаблівасцей беларускай мовы. Генезісу некаторых важных асаблівасцей беларускай мовы ў галіне зычных гукаў (дзеканне і цеканне, зацвярдзенне шыпячых і інш.) прысвечана, напрыклад, апуб-

АЛА праграме ў Беларусі абследаваны гаворкі больш сямідзесяці вёсак. А зараз група беларускіх моваведаў на чале з членам Міжнароднай камісіі па АЛА ад Беларусі М. Бірылам супрацоўнічае са славянскімі вучонымі па складанню і падрыхтоўцы да выдання першых выпускаў АЛА — гэтага фундаментальнага даведніка аб асаблівасцях усіх дыялектаў славянскіх моў.

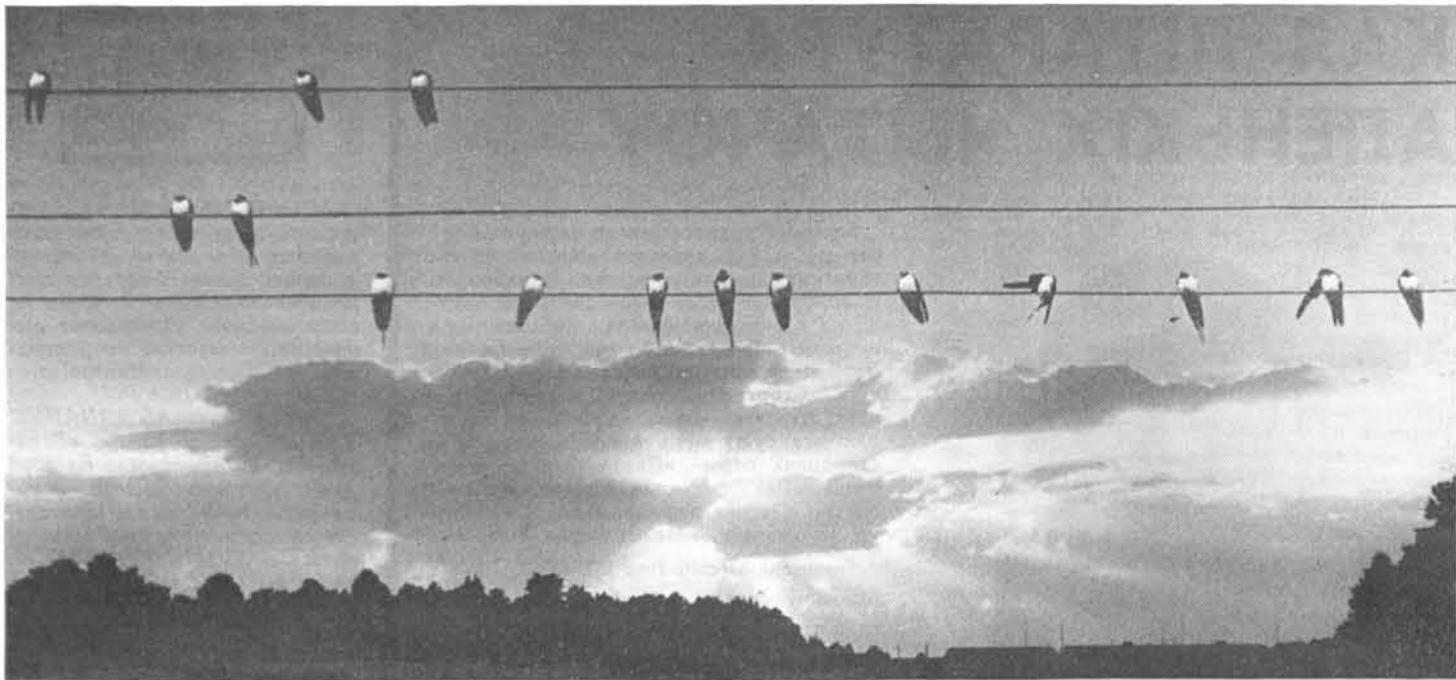
Разнастайная праблематыка даследаванняў беларускіх лінгвістаў па іншых славянскіх мовах. Па ініцыятыве нашых славістаў і пад іх кіраўніцтвам (В. Вярэніч) разгорнута вывучэнне польскіх астраўных гаворак у СССР. Вынікі гэтай калектыўнай працы — досыць вялікая картатэка сабраных звестак аб асаблівасцях гэтых гаворак, а таксама дзве апублікаваныя кнігі даследаванняў і матэрыялаў «Польские говоры в СССР» (1973, 1974) і шэраг іншых прац і публікацый.

Вывучаюцца і рускія астраўныя гаворкі ў Беларусі (А. Манькава). Апублікавана таксама некалькі грунтоўных манаграфічных даследаванняў па некаторых праблемах славянскага мовазнаўства і асобных славянскіх моў. Гэта «Славяно-германское лексическое взаимодействие древнейшей поры (к проблеме прародины славян)» і «Славянская и индоевропейская аккомодация» (1963, 1968) В. Мартынава, «Синтаксис местоименных клитик в южнославянских языках» (1968), Г. Цыхуна, «Славянские числительные» (1970) Я. Супруна, «Переходность, залог, возвратность» (1972) Б. Нормана, «Чешская и словацкая географическая терминология» (1974) Р. Малько і інш.

Нарэшце, беларускія славісты і даследчыкі роднай мовы — удзельнікі ўсіх пасляваенных кангрэсаў славістаў. Іх даклады, навуковыя паведамленні і публікацыі да з'ездў змяшчаюць вынікі спецыяльных даследаванняў і абагульненні пераважна па праблемах беларускай мовы, якія датычаць яе ўзаемасувязей з іншымі мовамі, асаблівасцей развіцця і інш.

Пачынаюць распрацоўвацца і вырашаюцца ў нас таксама і праблемы тэарэтычнай лінгвістыкі. Гэта перш за ўсё працы па моўнай тыпалогіі, семасіяло-

Вячэрняя сімфонія.

Фотаэцюд П. ЦІШКОУСКАГА.

ВЫСТАЎКА ЕДЗЕ У ІТАЛІЮ

Прэзідыум праўлення Саюза мастакоў БССР зацвердзіў спіс шасцідзесяці работ, якія ў хутнім часе адправяцца ў Італію на выставку беларускай графікі.

Выстаўка адкрыецца ў італьянскай вобласці Эмілія-Раманья ў дні запланаванай тут дэкады савецкага мастацтва.

Гледачы пазнаёмяцца з серыяй лістоў мастака А. Кашкурэвіча, створаных па матывах твораў Янкі Купалы «Бандароўна», «Курган», «Над ракой Арэсай», Браты Уладзімір і Міхаіл Басальгі прадставяць на суд цаніцеляў мастацтва свае ілюстрацыі да зборніка вершаў Максіма Танка «Няхай будзе светла» і да паэмы Арыадэя Куляшова «Сцяг брыгады». Італьянскія аматары графікі таксама сустрэнуцца з вядомымі работамі мастакоў А. Паслядовіч, Г. і Н. Паплаўскіх і іншых.

ЗА ХОЛМСКІМІ ВАРОТАМІ

Побач з Брэсцкай крэпасцю вядуцца раскопкі старажытнага Бярэсця—папярэдніка цяпершняга горада над Бугам. Знаходкі, якія трапілі ў рукі археолагаў, расшыраюць уяўленне вучоных аб паўночна-заходніх фарпостах Кіеўскай Русі.

За Холмскімі варотамі, на мысе, што ўтварыўся пры ўпадзенні левага рукава Мухаўца ў Буг, ужо вызвалена з-пад зямлі больш як 30 драўляных пабудоў. Упершыню за ўсю гісторыю раскопак на тэрыторыі нашай краіны знойдзена пабудова XIII стагоддзя, у якой захавалася да дванаццаці вяноў. Звычайна знаходзілі цэлымі два-тры, вельмі рэдка—чатыры ніжнія бярвяны. У старажытным Ноўгарадзе, напрыклад, які раскопваецца больш як 40 гадоў, унікальнай да нядаўняга часу лічылася пабудова з пяці вяноў з рэшткамі дзвярнага праёму. А тут дзвярныя праёмы—амаль у кожным доме, нават вокны, рэшткі дахаў захаваліся. Амаль непашкоджаным—таксама ўпершыню—трапіла ў рукі вучоных кола. Знойдзена шмат прылад працы, прадметаў хатняга ўжытку.

— Бярэсце мы пачалі вывучаць параўнаўча позна,— расказвае кіраўнік раскопак старшы навуковы супрацоўнік сектара археалогіі Інстытута гісторыі АН БССР П. Лысенка.—Справа ў тым, што пры будаўніцтве крэпасці моцна змяніўся рэльеф мясцовасці і вельмі цяжка было вызначыць, дзе стаяў горад. Але мы сумесна з супрацоўнікамі Брэсцкага краязнаўчага музея настойліва вывучалі старадаўнія малюнкi, схемы, аналізавалі кожны радок у летапісах і, як бачым, пошукі закончыліся поспехам...

Недалёка ад былога парахавага склепа, на сяміметровай глыбіні цяпер выразна праглядаюцца тры паралельна ідучыя з захаду на ўсход вуліцы. Хаткі, у якіх жылі гараджане, невялікія. Стаяць яны вельмі цесна, часта зусім ушчыльную.

— Гэта не характэрна для старажытнарускага горада,— гаворыць кіраўнік раскопак.— Але Бярэсце і тады было крэпасцю: усе імкнуліся пасяліцца за ўмацаваннямі, будаўніцтва якіх па тых часах было вельмі маруднай і працаёмкай справай. Неабходна ўлічваць таксама, што гэтыя тры вуліцы — дзядзінец, цэнтральная частка горада, у якой жылі рамеснікі, дробныя гандары.

А якія цудоўныя майстры жылі тут! Кавалі валодалі многімі спосабамі апрацоўкі жалеза: умелі загартоўваць яго, зварваць са сталлю, рабіць замкі, ключы, сякеры, косы, нажніцы... Віртуозы выплаўлялі з жалеза нават ювелірныя ўпрыгажэнні. Не горш былі краўцы, шаўцы. Пры раскопках знойдзена шмат жаночых тупляў, дзіцячых чаравікаў, мужчынскіх скураных ботаў.

Раскапаны прадметы ўзбраення: наканечнікі коп'яў, стрэл, кавалкі пласцінчатай брані. Гэта і зразумела—крэпасць павінна была надзейна абараняць ад ворагаў.

За высокімі валамі знаходзіліся палі і агароды гараджан, якія, як і сяляне, вырошчвалі збожжа, трымалі хатнюю жывёлу, лавілі рыбу, хадзілі на паляванне ў пушчу, што была побач і яшчэ не называлася Белавежскай.

У святочныя дні жанчыны, як і ва ўсе часы, любілі прыгожа апрацаваныя, насілі ажурныя пацеркі, пярсцёнкі. Самы старажытны ў Беларусі касцяны грабенчык з выразанай на ім адной з першых своеасаблівых славянскіх азбук цяпер папоўніў Брэсцкі краязнаўчы музей.

Аб многім расказалі вучоным знаходкі са старажытнага Бярэсця, але яямала ўзнiкла і пытанняў, на якія яшчэ трэба будзе адказаць.

Вырашана захаваць гэта ўнікальнае месца. Вучоныя Беларускага тэхналагічнага інстытута пад кіраўніцтвам прафесара В. Віхрова распрацавалі спецыяльны спосаб кансервацыі драўніны, а рабочыя рэспубліканскіх навукова-рэстаўрацыйных майстэрняў «схавалі» ўскрытую плошчу ў часовае памяшканне і прапіталі кожнае бярвяно сінтэтычнымі рэчывамі. Архітэктары падрыхтавалі праект музея — запаведніка старажытнарускага горада.

Раскопкі ў Бярэсце працягваюцца.

Д. ЛУПАЧ.

(ПОРІ

Жнівень, бадай, самы багаты месяц на спартыўныя старты. Савецкіх спартсменаў, у тым ліку і прадстаўнікоў нашай рэспублікі, сёння можна сустрэць у розных краінах свету. Нашы лёгкаатлеты выступалі ў спаборніцтвах на Кубак Еўропы, якія адбыліся на французскім курорце Ніца. Мінчанін, майстар спорту міжнароднага класа Аляксандр Грыгор'еў быў першым у скачках у вышыню. Яго вынік — 2 м. 24 см. — новы рэкорд Беларусі. А ў Грэцыі на чэмпіянаце Еўропы па лёгкай атлетыцы сярод юніёраў наша зямлячка Ала Федарчук пераадолела планку на вышыні 188 сантыметраў і заваявала залаты медаль.

Добрая навіна прыйшла і з балгарскага горада Хаскава, дзе адбыўся маладзёжны чэмпіят свету па класічнай барацьбе. Каманда СССР атрымала пераканаўчую перамогу: восем савецкіх барцоў былі першымі ў гэтых спаборніцтвах і сярод пераможцаў — беларускі асілак Пётр Лось.

Адначасова ў Хаскаве праходзіў і маладзёжны чэмпіят свету па вольнай барацьбе. Тут вызначыўся мінчанін Аляксандр Марковіч.

ЖНІВЕНЬСКІЯ СТАРТЫ

Ён стаў чэмпіёнам свету, выступаючы ў вагавай катэгорыі да 74 кілаграмаў.

Паспяхова выступаюць беларускія спартсмены і ва ўнутрысаюзных спаборніцтвах. У Рыбінску на чэмпіянаце Савецкага Саюза па водналыжнаму спорту з дваццаці чатырох разыграных медалёў трынаццаць заваявалі водналыжнікі нашай рэспублікі. Абсалютная чэмпіёнка СССР 1973 года Інэса Потэс на сёлетнім чэмпіянаце перамагла ў мнагаборстве. Яна таксама стала чэмпіёнкай СССР у фігурным катанні, а ў слаламе і скачках з трампліна заваявала бронзавыя ўзнагароды. Мінчане Аляксандр Кадзьлінскі (леташні чэмпіён СССР) і Вольга Стальнова атрымалі сярэбраныя медалі. Выдатна выступіў пераможца юнацкага першынства Савецкага Саюза мінчанін Сяргей Нізоўкін, які быў другім у мнагаборстве і ў скачках з трампліна, трэцім — у фігурным катанні.

Напярэдадні чарговага чэмпіянату свету па сучаснаму пяціборству, які адбудзецца ў Мексіцы, у беларускай сталіцы прайшоў IV традыцыйны міжнародны турнір рыцараў пяці якасцей. У спаборніцтвах прыня-

лі ўдзел двухразовы чэмпіён свету Павел Ляднёў, пераможца дзвюх Спартакіяд Уладзімір Шмялёў, іншыя мацнейшыя пяціборцы СССР, а таксама спартсмены Аўстрыі, Венгрыі, Балгарыі, Румыніі, Чэхаславакіі і Польшчы.

На працягу пяці дзён на конкурным полі ў Ратамцы, у зале спортлагера «Стайкі», на лепшым у Еўропе стралковым стадыёне імя Маршала Савецкага Саюза С. Цімашэнік, у Палацы воднага спорту, у парку Перамогі пяціборцы вялі ўпартую барацьбу за каманднае і асабістае першынство. Пасля першых чатырох відаў (верхавая язда, фехтаванне, стральба і плаванне) беларускія спартсмены займалі агульнакаманднае сёмае месца. Але выдатнае выступленне на дыстанцыі кросу, дзе каманда БССР была першай, дазволіла ёй перамясціцца ў агульнакамандным заліку на чацвёртае месца.

У асабістым першынстве перамог чэмпіён свету Павел Ляднёў.

У. ВЯРХОЎСКІ.

НА ЗДЫМКАХ: члены зборнай БССР па пяціборстве В. ЧУЛАЕЎСКІ і М. РОГАЎ.

ГУМАР

Двое мужчын гутараць у бары.

— Нешта даўно я вас не бачыў. Куды-небудзь ездзілі?

— Так, быў у Сопаче.

— І ў якой гасцініцы спыняліся?

— У «Гевонце».

— Але ж «Гевонт» у Закапане!

— Што вы кажаце! Цяпер я

разумею, чаму ніхто не мог мне сказаць, як прайсці да мора!

— Тэхаскі мільянер прыехаў на вядомы горны курорт. Нізка кланяючыся, дырэктар атэля гаворыць яму:

— На жаль, сэр, цяпер вельмі мала снегу. Схілы амаль зусім голяы. Я проста ў адчай.

— Не мае значэння,— супа-

койў яго тэхасец.— Снег сле-
дуе з маім багажом.

— Як вы думаеце, колькі на самай справе гадоў фразы Ольсам?

— Цяжка сказаць, але, калі верыць яе словам, яна павінна быць гадоў на дзесяць маладзейшай за свайго старэйшага сына.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44, ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82,
33-02-80, 33-03-15, 33-01-97, 33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі
Зак. 1304.